

Il-Ħuttafa

Numru 141

Lulju - Awwissu 2017

Morina

€2 għal min mhux membru

Il-magażin ta' Klabb Ħuttaf

Parti mix-xatt sabih li jdawwar pajjżna, dan fl-inhawi tal-Ġnejna.

Desirée Falzon

mill - editur

Dil-ġimgħa mort ngħum fil-Bajja tal-Mellieħa, bajja tant popolari li anke kanzunetta kitbu dwarha. Din ir-ramla ilha xi snin tgawdi t-titlu ta' **Blue Flag Beach**. Li tkun *Blue Flag Beach* ifisser li r-ramla hija miżmuma fi stat ta' ndafa, li fiha ċerti faċilitajiet, servizzi, tabelli, u li hija ndukrat sew. Fil-Ġzejjer Maltin għandna 10 xtut bil-bandiera blu tperper fihom. Prosit.

Awrata

Inżilt bil-maskla ngħarrex taħt wiċċ l-ilma biex insellem lill-ħbieb tagħna tal-baħar. Rajt Siċċa tiżġiċċa u Boll Komuni jħuf mal-qiegħ, żewġ Bisien iqabblu l-ikħal tal-ġwienah, Awrata kurjuża, u xi ftit Sparli u Għarajjes. Però l-iktar li impressjonani ma kienx il-ħut imma l-kwantità ta' mbarazz mormi l-baħar. Fliexken, tazzi tal-ġablow, frieket u mgħaref tal-plastik, platti, trejs tal-fojl, laned tal-birra, boroż tal-plastik, anke blalen tal-faħam! Inkredibbli, kelli fejn narma barbikju għal 10 min-nies. Kollox jitbandal ħelu ħelu mal-mewġ, u jien hemm nitbandal magħhom, nitmasħan u nirrabja.

Insomma, biex ma ntawwalx ġbart koċċ mill-iskart kif stajt u tlajt l-art maħruq bla ma ħaditni x-xemx!

Biex xatt iżomm il-*Blue Flag* minn sena għal oħra jidhirli li jiġu xi uffiċjali jiċċekkjaw hux kollox għadu nadif u skont ir-regoli. Kieku dawn l-uffiċjali jindinjaw jilbsu maskla u jittawlu ftit taħt l-ilma, mhux il-bandiera biss joħdulna imma anke l-hasta!

Gawdu l-baħar ħbieb, u tarmu xejn fih ħlief xi frak tal-ħobż biex taraw il-ħut tiela' jnaqqar minnu.

Victor

Victor Falzon
L-Editur

Victor Falzon

X'għandna f'dil-ħarġa?

Editorjal	2
Aħbarijiet	3
Id-dar tan-nuna	4
Il-Baħrijiet	5
Wisq dawl!	6
Dawra durella mal-gallozz	7
Say cheese!	8-9
Itma' 'l min hu bil-ġuħ	9
Il-Merill	10-11
Wied Speranza	12

Klabb

Klabb Fluttaf huma l-membri żgħar u żgħażaġh (-18yrs) ta' BirdLife Malta. Il-Klabb jorganizza ħarġiet fil-kampanja, żjarat f'riservi naturali, ħarġiet bil-lanċa u attivitè ambjentali. Kull xahrejn noħorġu l-magażin *Il-Fluttafa* li l-membri jirċievu d-dar bil-posta. It-taqsim tal-membri li għalqu t-13 tissejjah **Falko**. Shubija fil-klabb hija €10 fis-sena. Tista' tissieħeb ukoll il-familja kollha, li tibda tirċievi wkoll ir-rivista *Bird's Eye View* kull tliet xhur. Shubija għall-**Familja** hija €29.

Kuntatt

tel 21347645 / 21347646
imejl info@birdlifemalta.org
websajt www.birdlifemalta.org
Reg.Vol.Org. VO/0052

© BirdLife Malta, Awwissu 2017
Disinn u produzzjoni Victor Falzon
Stampat għand Poulton's Print Shop

FUQ
QUDDIEM

Il-Morina (Moray Eel *Muraena helena*) hija huta tawwalija minn dawk li ngħidulhom sallur. Bil-lejl toħroġ tikkaċċja ħut żgħir, u binhar tidhol tistahba fix-xquq u l-ħofor qalb il-blat. Biex tiehu n-nifs il-morina trid tiftaħ u tagħlaq ħalqha imma ħafna nies jaħsbuha qed tagħmel hekk għax tkun ha tattakkak. Xejn minn dan, imma xorta tajjeb li ma tersaqilhiex viċin ħafna.

Ritratt ta' Desirée Falzon

Jerga' jbejjet b'suċċess

...wara 15-il sena!

Apparell
European Serin
Serinus serinus

L-Apparell huwa għasfur żgħir safrani u storbjuż. F'Malta jidher fil-pases tar-rebbiegħa u tal-ħarifa, u ġieli xi par ibejjet f'siġar għoljin fil-Buskett. L-aħħar li nafu biċ-ċert li Apparell bejjet b'suċċess kien fl-2002.

Għalhekk bi pjaċir inħabbru li dir-rebbiegħa par Apparelli bejtu. Fis-6 Lulju 2017 seħibna Ray Galea, berdwoċer tal-BirdLife, lemaħ fil-Buskett tliet frieħ tal-Apparell li kienu għadhom kemm ħallew il-bejta. Din prova ċara li dawn faqqsu u trabbew f'Malta.

L-Apparell huwa għasfur tal-għana li kull sena jinqabdu eluf minnhom min-nassaba. Barra minn hekk meta par Apparelli jippruvaw ibejtu, spiss jindunaw bihom xi ħallelin, li jtilgħu mas-siġar u jisirqulhom il-bejta bil-bajd jew bil-frieħ. Dan kontra l-liġi għax l-għasafar li jbejtu huma kollha protetti fl-istaġun tal-bejta. Li ma kienx għall-insib u s-serq tal-bejtiet, l-Apparell ibejjet iktar regolari f'pajjiżna. Kif jagħmel f'artijiet u gzejjer oħrajn madwarna.

Wieħed mill-Apparelli frieħ ta' din is-sena.

L-insib tal-għasafar huwa kontra l-liġi tal-Unjoni Ewropea. Minkejja li Malta qiegħda fl-UE xorta waħda kull ħarifa għadu jinfetaħ staġun għall-insib. Il-BirdLife qed tagħmel kull ma tista' biex l-insib isir illegali hawn Malta wkoll.

Kien fi triqtu lejn l-Afrika...

Bħat-tajr tal-priza kollu, l-Astun Iswed huwa mħares bil-liġi. Barra minn hekk l-istaġun tal-kaċċa għall-għasafar bħalissa magħluq. Fis-sajf ikun miftuħ biss staġun għall-kaċċa tal-fenek.

Dan Astun Iswed (Black Kite) ferut. Huwa għasfur żagħżuġ li faqqas u trabba mill-ġenituri tiegħu dis-sena x'imkien fl-Ewropa. Kien qed jagħmel l-ewwel vjaġġ ta' ħajtu u kien fi triqtu lejn l-Afrika. Huwa u jaqsam il-Baħar Mediterran fettillu jiġbed lejn Malta, fejn fil-pront sparalu kaċċatur. Laqtu fil-ġewnaħ u l-povru għasfur waqa' fil-baħar. B'miraklu m'għeriqx u l-kurrent tellgħu l-art ħdejn Xrobb l-Għajin. B'xorti tajba rah xi ħadd u ċempel lill-BirdLife, li malajr waslu fil-post, ġabru l-astun u ħaduh malajr għall-kura. Tgħid ifiq? Tgħid għad xi darba jkompli l-vjaġġ lejn l-Afrika? Din l-istorja ġrat fl-4 Awwissu 2017 u għadha ma spicċatx...

Nispera tkun storja b'happy ending.

Filli xejn u filli tnejn!

Grazzi lil Ray Galea għal xi tagħrif

Il-Kaċċamendula (Woodchat Shrike) tidher regolari fil-passa tar-rebbiegħa u l-ħarifa. Dari kienet ukoll tbejjet kull sena, għalkemm qatt ma kienet komuni. F'dawn l-aħħar 60 sena lanqas kull sena ma bejtet. Għalhekk ħadna gost bl-aħbar li dir-rebbiegħa bejtu mill-inqas **żewġ pari**, par fl-inħawi tas-Simar u par lejn Ghajn Riħana.

Jekk issib għasfur ferut jew għajien u ma jistax itir ċempel lill-BirdLife fuq in-**numru tal-emergenza 79255697**.

Il-BirdLife tiġi tigbor l-għasfur u bl-għajnuna ta' vet taċċerta x'għandu sew l-għasfur u jekk jistax jingħata kura ħalli maż-żmien jinheles lura fin-natura. Tippruvax tikkurah inti għax tista' tagħmillu iktar hsara. U x'aktar tkun qed tikser il-liġi wkoll.

Peter u Sylvia, Maris u Sky huma żewġ pari tewmin ħbieb b'rabta speċjali bejniethom: li jekk jaqdbu id xulxin jibdeu jifhmu x'inhi tħoss in-natura!

L-iskola tan-nuna

Kien wasal Ġunju u Miss Galea tal-Ingliż riedet tagħti l-aħħar komponiment. “Din id-darba se nagħtikom titlu wieħed u rridkom tużaw l-immaginazzjoni biex toħorġu storja originali: *L-iskola tan-Nuna*. Hi u tgħidha tat ħarsa fit-tul lejn l-erba' tewmin.

“X'riedet tgħid biha dik il-ħarsa l-Miss?” staqsa Peter, kif ħarġu mill-iskola.

“Ma nafx,” wiegħbet oħtu, “Bħalissa m'għandix ideat u wisq inqas aptit nikteb.”

“Lanqas jien,” ziedet Maris. “Taf x'għandi aptit? Immur ngħum!”

X'hin waslu d-dar it-tfal talbu lill-ġenituri biex iż-żewġ familji jmorru l-baħar flimkien. Peress li l-għada kien is-Sibt, kulhadd qabel.

Kif waslu x-xatt l-erbgħa telqu bil-ġirja lejn il-baħar. Għall-ewwel qagħdu viċin ix-xatt, iċaċċu u jisimgħu lin-nies igorru fuq l-alka. Il-kurrent kien tella' munzelli ta' weraq tal-alka ma' xifer l-ilma, u kull min jitle' mill-baħar beda jtellgħu ma' saqajh.

“Trid noħorġu ftit 'il barra u niskopru xi sigriet?” tbissmet Sylvia. Kulhadd fehema, u f'kemm ilna ngħidu t-tfal kienu

għamu se fejn kemm kemm ma jlahħqilhomx. Kollha kienu libsin maskli tal-għawm u qagħdu jħarsu lejn roqgħa sabiħa ta' alka ħadra skur tikber fil-qiegħ ramli.

“L-alka tbezzagħni ftit,” ammetta Sky, “Għax ma nistax nara x'hemm f'dak il-ħaxix.”

“Mel'ejja ngħaqqu idejna ħa nifhmu iktar,” qalet Maris, li minħabba li isimha kien ifisser 'baħar' kienet l-iktar waħda ħerqana. U hekk għamlu. U l-ilhna bdew...

“Fejn int?”

“Ma tistax ssibni!”

“Ħa! Rajtek, ejja 'l hawn!”

“Ar'hemm! Staħbew! Idhlu 'l għewwa!”

L-erba' tewmin baqgħu mbellhin jisimgħu mijiet t'ilhna ġejjin minn ġol-alka, ilhna qishom ta' tfal żgħar jilagħbu noli u jistaħbew qalb il-weraq folt.

Fil-kwiet it-tewmin telqu idejn xulxin, ħadu nifs u għoddsu biex jaraw aħjar. X'hin telgħu, kollha bdew jittkellmu f'daqqa:

“Indunajtu x'hemm? L-alka mimlija żgħar tal-ħut!” qal Peter.

“Meta jersqu nies jew ħut kbir, jidhlu jistaħbew qalb il-weraq,” ziedet Sylvia.

“U b'hekk ma jsibuhomx il-predaturi.” spicċat Maris.

“Waww!” qal Sky, “Daqshekk bżajt mill-alka. Li ma tkunx l-alka ma jkollux fejn jistkenn il-ħut sakemm jikber. Għall-frieħ tal-ħut l-alka qisha skola tan-nuna!”

L-erbgħa ħarsu lejn xulxin u nfaqqgħu jidhqu. Issa kellhom idea originali sew għall-komponiment tal-Ingliż!

“Qishom tfal żgħar jilagħbu noli...”

Victor Falzon

Din hija **Habbara**, bl-Ingliż Hummingbird Hawkmoth u bix-xjentifiku *Macroglossum stellatarum*.

Victor Falzon

Fost l-animali ġirien li jgħixu ma'warna fil-ġonna u anke fid-djar tagħna hemm

il-Bahrijiet

Desirée Falzon

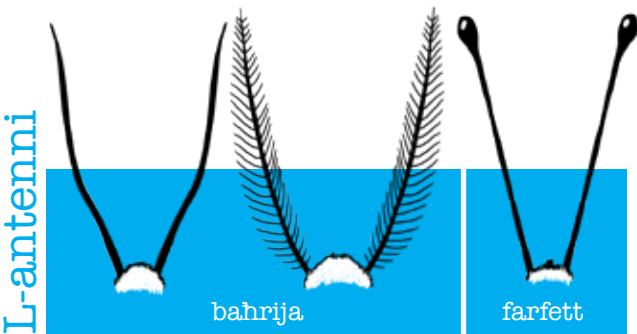
Mhux il-bahrijiet kollha jtiru bil-lejl.

Il-**Habbara** żżur il-fjuri binhar. B'islenha twil hafna tilhaq in-nektar minn fjuri b'għonq twil u dejjaq li hafna insetti ohrajn ma jilhqqux.

Il-bahrijiet huma insetti mill-familja tal-friefet. F'xi affarijiet jixbhuhom u f'xi affarijiet huma differenti. Pereżempju meta bahrija tistrieħ iżzomm ġwinhajha mimdudin flok merfugħin. Filwaqt li l-friefet għandhom bħal nefha f'tarf l-antenni, l-antenni tal-bahrija jew jiġu għall-ponta jew qishom pjuma.

Iż-żgħar tal-bahrijiet huma xgħat (*caterpillars*) bħal tal-friefet. Uħud jgħixu fil-hamrija u jieklu għerug ta' pjanti, ohrajn jieklu fjuri u weraq.

Dawk l-antenni qishom pjuma x'jambuhom?

Fl-antenni l-bahrijiet għandhom is-sens tax-xamm u bis-sahha tagħhom kapaċi jxommu lil xulxin minn **11km** bogħod!

Il-Werqa Niexfa (Lappet) jisimha hekk qisha... werqa niexfa!

Peress li l-bahrijiet huma priża ta' hafna animali żviluppaw diversi difiżi:

- hafna jtiru bil-lejl biex ma jidhrux
- hafna għandhom kamuflaxx tajjeb
- uħud għandhom kuluri qawwijin biex jaħsdu lill-predatur jew biex iwissuh li huma velenużi

Meta xagħat ta' bahrija jikber biżżejjed, jagħmel fosdqa u joqgħod fiha sakemm jinbidel, irabbi l-ġwienah u johroġ. Dari f'Malta kienu jagħmlu l-harir mill-fosdqa tal-bahrija tal-harir.

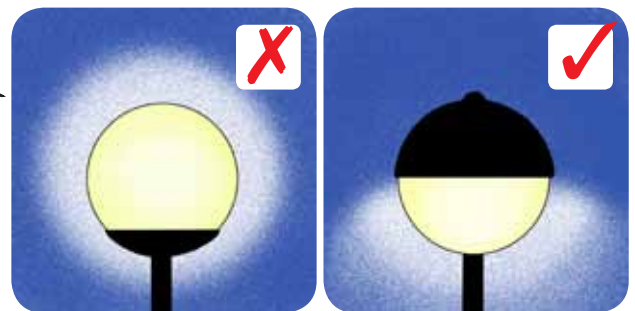

F'Malta hawn hafna iktar speċi ta' bahrijiet milli friefet.

Kemm hawn speċi ta' bahrijiet f'Malta?

- 150+   300+   450+

Kif nista' ngħin lill-bahrijiet?

Jekk għandna dwal barra (fil-parapett, fil-ġardina, eċċ.) tajjeb nużaw lampi li jkollhom 'kappell' halli d-dawl jitfegħuh 'l isfel. Għal xi raġuni l-bahrijiet jingibdu lejn id-dwal artifiċjali u jithawdu.

Wisq dawl!

Sean Bonello

It-tniġġis bid-dawl (*light pollution*) huwa dak id-dawl artifiċjali eċċessiv li jdawwal il-lejl u jfixkel dak li jgħri fid-dinja. Dan it-tip ta' tniġġis jaffettwa mhux biss lin-natura, imma għandu impatt negattiv ukoll fuq l-għajxien u s-saħħa ta' komunitajiet rurali. Biex ma nsemmux ukoll il-ħela ta' enerġija li qiegħda dejjem tkompli ssaħħan l-atmosfera.

Ifixkel l-ekosistemi

It-tniġġis bid-dawl jinterrompi l-funzjoni ta' annimali selvaġġi li joħorġu bil-lejl (bl-Ingliż *nocturnal*). Id-dawl bil-lejl ifixkel ir-ritmi, iż-żmien, il-ħin, il-mod u r-rotta tal-annimali li jpassu. Inaqqs ukoll il-kapaċità ta' xi annimali tal-priża li jsibu u jaqbd u l-ikel tagħhom b'suċċess, u anke jista' jagħmel ħsara psikoloġika lill-annimali.

Effett fuq is-saħħa

Minn kemm ilha teżisti, id-dinja dejjem kellha lejl u nhar, għalhekk il-ħajja li żviluppat fuq wiċċ id-dinja minn dejjem adattat għal dan ir-ritmu ta' dawl-dlam-dawl-dlam-eċċ. Tant hu hekk li l-ġisem jipproduċi u jirregola ċerti kimiċi skont il-livell ta' dawl li jkun hemm. B'konsegwenza ta' dan, il-*light pollution* jista' jharbat anke fina l-irqad, iżid l-ansjetà u anke nstabu rabtiet ma' kanċer ta' diversi tipi.

ħela ta' enerġija

Kif jgħid il-Malti: "Il-ħela m'hi tajba għal ħadd!" Id-dawl artifiċjali huwa reponsabbli għal madwar kwart tal-ħela fl-enerġija. Id-dawl eċċessiv li nixegħlu bil-lejl iżid it-tniġġis bid-dawl, speċjalment dawl li jkunu fuq barra.

Impatt fuq l-ghasafar

Skont studji tan-NASA, Malta hija fost l-aktar pajjiżi fl-Ewropa li għandha t-tniġġis bid-dawl. Studju li għamlet BirdLife Malta flimkien ma' Heritage Malta ikkonfermat mhux biss li dan it-tniġġis huwa eseġerat, imma li qed jagħmel impatt fuq il-ħajja tal-ghasafar fis-selvaġġ.

Il-BirdLife spiss iċemplulha nies li jsibu Ċief f'postijiet fejn l-inqas tistenniehom, pereżempju grawnds tal-futbol, ristoranti, eċċ. Ħafna drabi dan iċ-Ċief ma jkollu xejn ħażin fiżikament. Ikun biss diżorjentat, fi kliem ieħor ikun mitluf għax fixkluh id-dwal bil-lejl. Vittmi oħra tal-*light pollution*.

X'nista' naghmel?

ħafna mit-tniġġis bid-dawl jista' jnaqqsu biss il-gvern tal-pajjiż. Il-kontroll fuq il-mixegħla tat-toroq mhux f'idejn iċ-ċittadin komuni. Gvern għandu wkoll jgħaddi liġijiet serji li jillimitaw il-mixegħla esaġerata ta' xi bini, riklamar, eċċ. Imma aħna wkoll nistgħu naghmlu l-parti tagħna, fosthom:

- Inqajmu kuxjenza ma' ħbieb u familja
- Nużaw dawl adattat għall-bżonnijiet li għandna
- Nużaw dawl biss meta vera hemm bżonn
- Nevitaw dawl imdawrin lejn is-sema
- Nevitaw dawl imdawrin lejn il-baħar
- Innaqqsu d-dwal fuq barra

F'dan l-għar fin-naħa ta' fuq ta' Malta jbejjet it-tajr tal-baħar. Minnu jidher dawl qawwi ġej mix-xatt tal-Qawra. Dan id-dawl jixgħel is-sema fl-inħawi u jgħibu qisu binħar, kif jidher fir-ritratti. Dan ifixkel it-tajr tal-baħar, speċjalment frieh li jkunu għadhom kemm hallew il-bejta.

Ċiefa
Scopoli's Shearwater
Calonectris diomedea

Paulo Lago Barreiro

John J Borg

Dawra durella mal-gallozz

Aron Tanti

**Kemm
kbirna!**

Victor Falcon

**Bejta
mimlija
bajd...**

Aron Tanti

**Itellghu r-rix,
jitghallmu
jitiru...**

Din hi l-famuza Rota (jew **Čiklu**) tal-**Ħajja**, li l-ispeċi kollha ta' annimali u pjanti jgħaddu minnha. Il-kbar ikollhom iż-żgħar, u ż-żgħar jikbru u jkollhom huma wkoll iż-żgħar tagħhom. Hawnhekk naraw ffit fażijiet helwin mir-**rota tal-ħajja tal-Gallozz Iswed**.

Charles Colerico

Ifaqqsu...

Aron Tanti

**Jitghallmu jieklu
wehidhom...**

David Aherd

**Jitimgħuhom
il-ġenituri...**

Il-Gallozz Iswed (Moorhen) ibejjet fir-riservi naturali tal-Għadira u s-Simar (fejn ingibdu ħafna minn dawn ir-ritratt) u f'xi widien li jżommu l-ilma.

Martin Austad jagħtina pariri biex jgħinna nsiru berdwoċers.

M'għandekx bżonn kamera biex tkun berdwoċer. Fil-fatt jekk qed tithajjar tixtri kamera, nissuġerilek tagħmel dan *wara* li tkun xtrajt tromba u mhux bil-kontra. Imma huwa veru li hafna berdwoċers jithajru għall-fotografija.

Għaliex?

Say cheese!

Part 1

Rikordju

Hafna nies jieħdu r-ritratti biex iżommu rikordju ta' xi haġa. Ir-ritratti tal-għasafar ukoll iservu ta' memorja sabiħa tal-għasafar li tkun rajt. Sabiħ meta dawn ir-ritratti taqsamhom mal-ħbieb, forsi jkun mod kif thajjarhom jġu miegħek għal mixja berdwoċing.

Publikazzjoni

Jekk tqallbu f'dal-magazin stess tindunaw kemm ir-ritratti huma importanti għall-publikazzjonijiet tan-natura. Allaħares ma jkunux il-berdwoċers u naturalisti oħrajn ġenerużi li jhalluna nużaw ir-ritratti tagħhom f'*Il-Huttafa* u fil-kotba li toħroġ il-BirdLife. B'hekk igawduhom mijiet u eluf ta' nies.

Prova

Jekk rajt għasfur skars, ritratt tiegħu ha jservik ta' *record shot*, hekk imsejjaħ għax huwa prova li rnexxielek tilmaħ dak l-għasfur rari. B'hekk ħadd ma jkun jista' jgħidlek li qed toħlom :).

Għajnuna

Ir-ritratti tajbin ukoll biex jgħinuk tagħraf għasfur li forsi ma tantx tak ċans tifliħ bit-tromba. Jekk toħodlu ritratt tkun tista' mbaġhad fil-kwiet u bla għaġla tqabbel ir-ritratt mat-tpiġġijiet fil-gajd (ara *Il-Huttafa* 139) jew turih lil berdwoċers mustaċċuni biex jagħtuk il-fehma tagħhom.

Allura x'kamera ha nixtri?

Fotografi professjonali jużaw kameras għaljin jgħidulhom DSLR, u mwaħħlin magħhom ikollhom lentijiet kbar u goffi qishom kanun. Dawn jiswew eluf ta' ewro, u biex iġġorrom mhux ċajta lanqas!

Imma b'xorti tajba illum hawn diversi *compact cameras* li huma iżgħar, hafna irħas u xorta jieħdu ritratti tajbin hafna. Uħud għandhom ukoll żum qawwi li jhallik tiegħu ritratti ta' għasafar li jkunu bogħod mhux ħażin. Eżempji ta' kameras ta' dan it-tip li bħalissa huma mfaħħrin għall-fotografija tal-għasafar huma

- Canon Powershot SX60
- Nikon Coolpix P900
- Nikon Coolpix P700
- Sony Cyber-shot DSC-H400

Għalkemm iżgħar, il-*compact cameras* xorta jieħdu ritratti tajbin hafna.

Ilkoll jiswew ftit mijiet ta' ewro imma jkollok biċċa apparat tajba ħafna u s'intendi l-kamera tista' tużaha għal kollox, mhux għall-ghasafar biss. Importanti li taqra l-manwal ħalli

- 1 tuża l-kamera kif suppost u
- 2 tieġu ritratti eċċellenti.

Ovvjament il-kwalità tar-ritratt minn dawn il-compact cameras ma tistax titqabbel ma' ta' kameras DSLR imma xorta waħda jistgħu jagħtu riżultat tajjeb ħafna.

Iż-żum

Illum issib compact cameras li jkabbrulek 20, 30, 40, anke 60 darba u iktar. Dan tkun tafu minn numru **20x**, **40x**, eċċ. li jkun miktub fuq il-kamera, spiss mal-ġenb tal-lenti. Qis li jkun hemm mitkub *optical zoom* mhux *digital zoom*. Id-*digital zoom* tal-kamera tużax għax dan jagħtik kwalità ferm baxxa. Għalhekk tixtri kamera fejn jiftaħru bid-*digital zoom*. Fittex dejjem l-*optical zoom*.

Fittex dejjem l-*optical zoom*.

Jekk għandek kamera b'żum qawwi (> 40x) m'hemmx bżonn li dejjem tiżżumja sal-aħħar. Ieqaf iżżumja ftit qabel tasal fil-limitu tal-lenti, imbagħad ħalli tikkroppja ftit fuq il-komputer wara. Dan għaliex fuq żum massimu ċ-ċaqliq ta' idejk jinħass iktar u

l-kwalità tonqos. Jekk hu possibbli dejjem serraħ il-kamera fuq xi ħajt jew zokk ta' siġra, ħalli tnaqqas iċ-ċaqliq. Jekk imbagħad tixtri tripod (*tripod*) biex tqabbel il-kamera miegħu, dan jaqtagħlek iċ-ċaqliq għal kollox.

Id-digiscoping

Alternattiva oħra hi li tuża żewg għodda li probabbli diġà għandek it-tnejn: il-mobajl u t-tromba! S'intendi l-mobajl waħdu mhux se jkabbarlek għasfur imma jekk tqegħedlu l-kamera ma' waħda mil-lentijiet ta' quddiem tat-tromba (kif jidher fl-istampa t'hawn fuq) għandek speċi ta' kamera b'żum tajba!

Din it-teknika ngħidulha *digiscoping* u trid ftit Prattika sakemm tidra ssib il-pożizzjoni tajba tal-mobajl mal-lenti. B'hekk ikollok sistema ta' fotografija tal-ghasafar bla ma ttaqqal il-basket u tbattal il-kartiera!

Ir-ritratti li tieġu b'dal-mod mhux ħa jkunu ta' kalibru professjonali imma jafu jkunu ta' kwalità biżżejjed biex għasfur jingħaraf tajjeb. Din hija haġa importanti għax illum-il ġurnata ħafna għasafar rari li jiftaċċaw f'postijiet mhux tas-soltu jingħarfu u jiġu aċċettati mill-esperti bis-saħħa tax-xhieda minn ritratti diġiskopati.

Jekk xtrajt kamera hemm xi *settings* li jekk titgħallem tużahom tajjeb, jgħinuk tiġbed ritratti aħjar. Imma dwar dan nitkellmu fil-ħarġa li jmiss.

Itma' l min hu bil-ġuħ.

Sib grani tax-xatt u ara tħajrux jiekol minn idek!

Iss, u għaliya xejn?

il-Merill

Victor Falzon

Ilkoll nafu bih għax huwa l-għasfur nazzjonali ta' Malta, imma f'it huma n-nies li qatt rawh. Jgħix waħdu jew mas-sieħba, kważi dejjem bogħod mill-abitat.

Munqar b'saħtu bħal tal-imlievez, li magħhom huwa relatat. Studji tal-ġenetika, però, juru li x'aktarx il-Merill huwa iktar relatat maż-żanzarelli (*flycatchers*) milli mal-imlievez.

Isem xjentifiku *Monticola solitarius*
Isem bl-Ingliż **Blue Rock Thrush**
Daqs **20cm** Piż **37-54g**
Ikel **gremxul, insetti, xi frott irqiq (berries)**
Habitat **irdumijiet, sisien, xi swar**
Status **frekwenti, residenti s-sena kollha**

Dan huwa r-raġel. Jingharaf faċilment għax għandu ħafna blu. Mill-bogħod x'aktarx jidher iswed, però.

Joe Sultana

Il-Merill jibni bejta ftit goffa imma pulita. Jibnieha fi xquq fis-sisien, imma anke f'bini antik mitluq fil-kampanja, bħall-bejta f'dar-ritratt. Il-mara tbid ġeneralment minn 3 sa 5 bajdiet ta' lewn ikhal turkważ.

Daqs proprju ta' bajda ta' Merill

Il-Merill mara m'għandhiex blu bħar-raġel. Hija tkun kannella skur b'ħafna tikek iktar skuri. Fir-ritratt tidher mara qed iġġorr xagħat ta' baħrija biex bih iżzoq il-frieħ.

Joe Sultana

L-irdumijiet u s-sisien li jagħtu fuq il-baħar huma l-ħabitat favorit tal-Merill. F'Malta għandha ħafna minn dan l-ambjent u b'xorti tajba ħafna minn dawn l-inħawi diffiċli jintleħqu mill-bniedem.

Bini antik, mitluq u mwarrab, bħal din il-girna, jaf ukoll ibejjet fih il-Merill.

Aron Tanti

L-aqwa li jkollhom kenn u privatezza assoluta.

Aron Tanti

Jekk trid titgħallew iktar fuq l-għasafar li jbejtu f'Malta **The Breeding Birds of Malta** huwa l-ktieb għalik. Għall-bejgħ mill-BirdLife u hwienet tal-kotba.

Baq'a' speranza għal Wied Speranza?

Flief il-Mostin, f'it nies jafu b'Wied Speranza. Fil-fatt dal-wied huwa l-parti ta' fuq ta' Wied il-Għasel, li huwa iktar famuż. Dan l-aħħar il-wied ha n-nar u nħarq diversi sigar u arbuxxelli, u magħhom min jaf kemm bejtiet tal-buful, u kemm gremxul, wiżgħat, sriep, bebbux, eċċ. Meta x'imkien jaqbad hekk, spiss ikun tort tat-traskuraġni (jew vandaliżmu) tal-bniedem. Biżżejjed sigarett mormi jew ħgieġa ta' flixxun tleqq fix-xemx, jew xi vandalu li jħobb iqabbad. Tgħid il-wied jerġa' jithalla jieħu r-ruħ? Jew issa li maħruq xi hadd joħlom li jagħtih għall-bini?